کورد و
ئاسۆکانی دوارِۆژی کوردایەتی

====================

نەوزادی موهەندیس
Nawzad_mohandis@yahoo.com

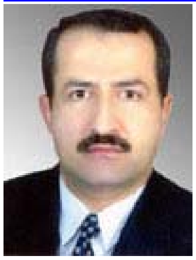

❖ ئاشکرایە کورد وەك نەتەوە و کوردایەتیش وەك بزوتنەوەیەکی سیاسی رزگاریخواز و پێشکەوتنخواز و دینەمۆی هەژاندن و جوڵەی هەست و بیروهۆشی تاکی کورد تائێستا بەدرێژایی مێژوویی دروست بوون و سەرهەڵدانی بەچەندین قۆناغی سەرکەوتن و نوچدانی جیاوازدا گوزەریان کردوە. مێژووی خەباتی کوردو کوردایەتی هێندەی لاپەرەی رەش و خوێناوی و مەرگەساتەکانی لەخۆگرتوە,بەچارەکی ئەو هێندە لاپەرەی گەش و دراوشاوەی لەخۆ نەگرتوە, هەرچەندە لەچەند زەمەنێکی غافڵبوونی مێژوویدا لێرەو لەویّ هەندیّ دەسەلاّتی لۆکەلّی و ناوخۆیی دامەزراون, بەلاّم هەربەدەستی هازمان و براکان خۆیان لەناوچوون بەهاندان و پیلانگێرانی دوژمنان. هۆکاری نەگەیشتنی کوردایەتی بەسەرکەوتن و نوچدانە یەك لەدوایەکەکانی بۆ گەلێك فاکتەر دەگەرێتەوە لەوانە:-

1. ناهۆشیاری سیاسی کورد و جەماوەرەکەی.
2. دواکەوتوویی و هەژاری و نەخوێندەواری کۆمەڵگەی کوردەواری.
3. بونی کێشە و ململانێی کۆمەلاّیەتی و ناوچەیی و خێڵەکی لەکۆمەڵگای کوردەواریدا.
4. بوونی سیستەمی دواکەوتوویی دەرەبەگایەتی و خێڵەکی کە تائێستاش لەهەندیّ ناوچە و پارچەی کوردوستاندا بەردەوامی هەر ماوە.
5. نەبونی حیزبێکی سیاسی گەورە و بەدەسەلاّت کەخاوەن سەرکردە و رابەرێکی کاریزمایی و سیاسەتمەدارێکی هۆشیارو بیرتیژ و عەقڵیەتێکی ستراتیژی نەتەوەیی بێت.
6. هەڵکەوتەی جوگرافیاو سروشتی کوردوستانیش لەناوەراستی چوار دەوڵەت و سیّ نەتەوەی جیاواز و سەردەست و خاوەن کەلتور و مێژو و دەسەلاّتێکی گەورەو بەهێزی ئەم ناوچەی رۆژهەلاّتی ناوەراستە گەرمەی پر لەکێشە و ململانێی نێودەوڵەتیەکان.
7. فاکتەری دەرەکیش هێندە ی ئەو فاکتەرە ناوخۆیی و سروشتیانە کاریگەری گەورەی هەبوە لەسەر ئەو رەوتە.

هەربۆیە کوردایەتی نەیتوانیوە بگاتە ئامانج و دوامەنزڵگای سەرکەوتن , کورد و کوردایەتی لەدوای داگیر و دابەشکردنی کوردوستانەوە بەسەر چوار دەوڵەتی ناوچەکەدا و سیّ نەتەوەی جیاوازیشدا, گیانی یەکێتی و یەك ئامانجی و یەك هەڵوێستی و یەك گوتاری گشتگیر و یەکگرتوی تیادا لاوازکردن. هێندەی بەرنامەو پلانیان تەنها بۆ پارچەکانی خۆیان هەبوە , هێندە ئاوات و ئامانج و ستراتیژیان بۆ پێکەوەنانی کۆمەڵگایەکی یەکگرتووی کوردی نەبوە لەسەر ئاستی کوردوستانێکی گەورە و بەهێز.

هەربۆیــەش ئــەو حیــزب و ڕێکخــراوە سیاســی و پیــشەییانەی کــە دروســت دەبــوون لــەو پارچــانەی کوردوستاندا تەنها نمایندەی داواکاری و خواستەکانی کۆمەڵگەی کوردەواریان دەکرد لەو پارچانەدا, نەك هەموو کۆمەڵگەی کوردەواری.هەرئەمەش وایکردوە کە کوردایەتی وەك بزوتنەوەیەکی سیاسی ڕەگ دانەکوتێت لەناو هەناو و ناخ و دڵ و مێشکی جەماوەری پان و پۆڕی کۆمەڵگای کوردەواریدا و تەنها لەناو نوخبەیەکی سیاسی کەمدا دروست بوە و لەچوارچێوەی هەستەوە نەچۆتە چوارچێوەی بیرو نەتوانراوە بچەسپێت لە عەقڵیەتی سەرتاپای تاکی کورددا.

ئەمەش بۆتە هۆی لاوازبون و سستبوونی کوردایەتی و تاکی کورد تائێستاش هێندەی ئینتیما و وەلائی بۆ ناوچە و خێڵ و حیزب و گروپی بچوك و ناوچەیی هەیە, هێندە ئینتیماو وەلائی بۆ کوردوستان و کوردایەتی نیە. کە ئەمەش خاڵی هەرە بەهێزە بۆ لاوازبوون و سستبونی کوردایەتی و هەڵخەڵەتاندن و ساویلکەبوونی تاکی کورد لەبەرامبەر پیلانی دوژمناندا و هەمیشە کاری خیانەت و پاشگەزبونەوە و خۆفرۆشتن بەدوژمنان لای تاکی کوردی بۆتە کارێکی ئاسایی و هەمیشە بەرژەوەندیە تایبەتی و ناوچەیی و خێڵەکی و حیزبیەکانی خۆی خستۆتە سەروو بەرژەوەندیە باڵاکانی گەل و نیشتیمانەوە.

❖ **لێرەدا پرسیار ئەوەیە کە ئایا کوردو ئاسۆکانی دواڕۆژی کوردایەتی لەم قۆناغەی ئێستادا بەرەو کوێیە؟**

کوردو کوردایەتی هیچ کاتێك هێندەی ئەم قۆناغ و سەردەمە لەبوژاندنەوەو جوڵەو گەشەکردندا نەبوە لەسایەی ئەم دەسەڵاتە کوردیە تەمەن 16 ساڵیەدا, سەرەڕای هەموو ئاستەنگ و ڕێگریە ناوخۆیی و ناوچەیی و دەرەکیەکان کەزۆربەیان هەمان ئەو ڕێگری و ئاستەنگانەن کە بەدرێژایی مێژووی خەباتی کوردایەتی ڕۆڵی نێگەتیڤیان بینیوە لەسەر ڕەوت و ئاڕاستەو گەشەکردنی کوردایەتی.بەڵام لەجاران زیاتر کاریگەر و مەترسیدارترن بەهۆی گۆڕانی سەردەم و گەورەیی ڕووداو وپێشهاتەکان و تەکنەلۆژیاکانی سەردەمەوە.

کوردایەتی لەم قۆناغەدا کە ئەگەر پیلانی دوژمنان و شەڕی نەگریسی ناوخۆو لێکترازانی ڕیزەکان و تێکچوونی ماڵی کوردی نەبوایە کەماوەی 10 ساڵی ڕێکی خایاند, پێدەچوو لە ئێستادا زۆر گەشەکردوتر و باڵاتر بوایە. بەڵام سەرەڕای گەورەیی ئاستەنگەکان و پیلانی دوژمنانی دراوسێ و هۆکارەکانی ناوخۆیی و دەرەکیەکانیش کوردایەتی لەگەشەکردن و بەهێزبوون و ڕەگ داکوتانی زیاتردایە لەسەر ئاستی حیزب و سەرکردایەتی سیاسی وجەماوەریش. لەئێستادا هێندەی گیانی خۆشەویستی و دڵسۆزی و سەرگەرمی هەیە بۆ ئاڵای کوردوستان و دروشمە نەتەوەییەکان و کوردوستانی گەورەو دەوڵەتێکی سەربەخۆی کوردی, نیو هێندە ئینتیما و دڵسۆزی بۆ حیزب و سەرکردە و ناوچە و خێڵ نیە و هێواش هێواشیش بەرەو کاڵبونەوە و نەمانی زیاتر دەچێت .بۆیە ئەم قۆناغە لەگەڵ هەستیاری و ناسکیەکەیدا, بەسەردەمێکی زێڕینی کوردایەتی دادەنرێت. و دەکرێت و دەشتوانرێت گەشەی زیاتر و برەوی زیاتر پێبدرێت ئەگەر کورد توانی:-

1. ماڵی کورد هەر لە حیزبە سیاسیەکان و ڕێکخراوە پیشەییەکان و ئیدارە و دام و دەزگا حکومیەکان و تائاستی جەماوەر و شەقامی کوردی ڕێك بخاتەوە و بیانکاتە یەك بەرەی یەکگرتوو لەگوتار و هەڵوێستی سیاسیاندا.

2. سەربکەوێت بەسەر ئینتیما ئاینی و مەزهەبی و ناوچەیی و خێڵەکی و بنەماڵەیی و تایبەتیدا و بیانگۆڕێتەوە بە ئینتیماو دڵسۆزی بەتەنها بۆ کوردو کوردایەتی.

3. کوردایەتی بکاتە تاکە پێوەر و سومبول بۆ هەموو کوردو ئیدی حیزب و ڕابەر و سەرۆك خێڵ و بنەماڵە و ناوچە هێندە بەپیرۆزی نەمێنێتەوە.

4. کۆمەڵگای کوردەواری هۆشیار بکاتەوەو گەشەی پێبدات لە هەموو بوارەکانی خوێندن و پەروەردە و تەندروستی و خزمەتگوزاریەکان و هەوڵی پێکەوەنانی کۆمەڵگایەکی تەندروست و پێشکەوتوو و خۆشگوزەران بدات. هەروا هەوڵی چەسپاندنی دیموکراسی و ئاشتی و پێکەوەژیان بدات و ئازادیەکانی ڕادەربڕین و کاری سیاسیو میدیاکان بپارێزێت و ڕۆڵی ڕێکخراوە مەدەنیەکان زیاتر بکات و مافەکانی مرۆڤ و ژنان بپارێزێت و یاسا سەروەربێت و بنچینەی دەوڵەتێکی کوردی و موئەسەساتی پتەو دابمەزرێنێت.

5. هێزێکی پێشمەرگەی تۆکمە و پتەو و بەهێز لەڕووی مادی و مرۆیی و پەروەردە بە بیروباوەڕێکی ڕاست و دروستی کوردایەتیەوە پێك بهێنێت کە تەنها دڵسۆزیان بۆ کوردو کوردایەتی بێت دوور لە ئینتیما بۆ بنەماڵە و حیزب و سەرکردە و ناوچە و خێڵ و ئاین و مەزهەب. و بەهێزیان بکات بە چەك و تەقەمەنی و تەکنەلۆژیای سەربازی نوێ کە توانای بەرگریکردنیان هەبێت لە سنورەکانی کوردوستان و دەسەڵاتە کوردیەکە.

6. لەسەر ئاستی ناوچەیی و دەرودراوسێش سیاسەتێکی نەرم و نیان و هێمن و بێدەنگ و لەسەرخۆ پەیڕەو بکات دوور لە هەڕەشەو گوڕەشەو لێدوانی ئاگرینی بێناوەڕۆك کە زیانی زیاتربێت وەك لە قازانج.چونکە لە ئێستادا نە حیزب و نە سەرکردە و نە پێشمەرگە و نە جەماوەریش ئامادەی شەڕی چەکدار و قورس و خوێناوی نین بەرامبەر بچوکترین هێزی دەرەکی چجای هێزێکی گەورەو بەهێز و مۆدێرنی وەك تورکیا ,چونکە دەسەلات و سەرکردایەتی سیاسی کورد هێندە لە جەماوەرەوە نزیك و خۆشەویست نیە بەهۆی گەندەڵی و کاری دزێوی لێپرسراوەکانیەوە. بۆیە هەڵگرتنی بەردی گەورە و دروشمی باق وبریق کە کارو کردەوە و هەڵوێستی ڕاستەقینەی لەگەڵدا نەبێت مانای نەهاویشتنێتی و خۆڵکردنە چاوی جەماوەری گەلی کوردوستانەو نادڵسۆزیشە بۆ کوردو کوردایەتیش. کورد دەبێت لەم قۆناغەدا تابتوانێت بەلایەنی کەمەوە گەر نەتوانێت دۆست لەناوچەکە بۆخۆی پەیدا بکات ئەوا نابێت کارێك بکات دوژمن بۆخۆی زیاد بکات و پێویستە بەجۆرێك هەڵسوکەوت بکات بەئاڕاستەی درزخستنە ڕیزی دوژمنەکانیەوە و کەمیان بکاتەوە نەك کارێك بکات کە بەهەموانیان گەلەکۆمەکی لێبکەن و یەکبگرن و خۆیان بۆ دوژمنایەتی کوردو ئامانج و مافەکانی ئامادەبکەن.

ئاشکراشە کورد دوژمنی زۆرە لەناوخۆو ناوچەکەدا لە عەرەب و تورك و فارس و بەئاین و مەزهەبە جیاوازەکانیشەوە, ئەوان هەرچەندە زۆر ڕێك و تەبا نین لەنێوان خۆیاندا بەلام هەمیشەش دژ بەکورد یەك و یەکگرتوو بون و پیلانی هاوبەشیان هەبوە بۆ لەناوبردن و سەرکوتکردن و بچوککردنەوەی کوردو

کوردایەتی.بۆیە لەتوانای کورددا نیە کە لەم قۆناغەدا و لەیەك کاتدا چەند بەرەیەکی بەهێز بەسەر خۆیدا بکاتەوە و دژ بەهەموانیان بجەنگێت گەرچی بەشێوەی سیاسی و دیپلۆماسیش بێت.
لەئێستای عێراقدا شیعەو سونەو تورکومان و ئاشوری و ئیسلام و مەسیحی هەموانیان دژی داواکاری و خواستەکانی کوردن بەڵگەش جێبەجێنەکردن و خۆدزینەوەو دروستکردنی ڕێگر و ئاستەنگ و دەسی دەسی پێکردنیانە بۆ مادەی 140ی دەستوور, بۆیە کورد دەبێت لانی کەم بەرەی ناوخۆی عێراق مسۆگەر بکات ئەوسا دەرگای هەڕەشە بەرامبەر دراوسێکانی تورکیاو ئێران و سوریا و عەرەبەسونەکانی ناوچەکە بەسەر خۆیدا بکاتەوە. کارێکی ژیرانە نابێت کە کورد قەوارەو قورسایی خۆی لێتێکبچێت و کارو فەنتازیای وابکات کە لەخۆی گەورەتر بێت, ئەم قۆناغە پشوودرێژی و نەرمونیانی و سنگفراوانی زیاتری گەرەکە,نەك کەمجیکەلأنەیی و تەنگەنەفەسیو کاری سەرەڕۆیی و بیٚ بەرنامەیی.
کورد لە ئێستادا ئەنجومەنێکی سیاسی هەیەکە لەهەموو حیزبە سیاسیەکان پێك هاتوە و هەروا پەڕلەمان و سەرۆکایەتی هەرێم و حکومەتی یەکگرتوی هەیە, بۆیە دەبێت لەبەردەم هەڕەشە و گۆڕانکاری وبڕیارە گرنگ و چارەنوسسازەکاندا هەموان پێکەوە هەڵوێست وەربگرن و بەشداربن نەك تاکە کەس و سەرکردە و ڕای تایبەتی, هەموو گوتار و هەڵوێستێکیش پێویستە بەبەرنامە و پشت ئەستوور بەبەڵگە و ڕاستی مێژوویيو سەر زەمینەی واقیع بێت, نەك بیٚگەڕانەوە بۆ مەرجەعە شەرعیەکان.
7. هاوپەیمانی و دۆستایەتی خۆی لەگەڵ ئەمریکاو زلهێزە سیاسی و ئابوریەکانی دونیاو ناوچەکە بپارێزێت و گەشەشی پێبدات و بەهێزیشیان بکات وەك فاکتەرێکی دەرەکی کە لەئێستادا و لەداهاتووشدا کاریگەری گەورەی هەیە لەسەر هەموو بوارەکانی سیاسی و ئابوری و سەربازی و کۆمەلأیەتیش. بۆئەوەی ببێتە پشت و پەنایەك و پشتگیریەکی بەهێز بۆ خۆی مسۆگەر بکات لەبەرامبەر هەڕەشەو گوڕەشەو پیلانەکانی ناوخۆو دەرودراوسێکاندا. ئەمەش بەبەردەوام بوونی دەبێت لە سەنگەری دژەتیرۆردا و چەسپاندنی دیموکراسیەت و هەوڵدان بۆ پێکەوەنانی کۆمەڵگایەکی مەدەنیو ئازادکردنی بازاڕو ئابوری و بازرگانی و پێشکەوتن و گەشەکردنی زانست و تەکنەلۆژیاو وەبەرهێنانی بیانی و ...هتد.

- ❖ لە ئێستاشدا خۆش بەختانە کورد تاڕادەیەکی باش توانیویەتی خۆ بگونجێنێت لەگەڵ ڕەوت و نەزمە نویٚ دونیاییەکەدا و کەڵك و سوود وەربگرێت لە تەکنەلۆژیا و داهێنانەکان و هۆکارەکانی پەیوەندی و توانیویەتی پەیوەندی سیاسی و ئابوری و...هتد لەگەڵ دەرودراوسیٚ و دونیاشدا دروست بکات و لەو داخراوەیيو بچوکیەکەی جاران دەربچێت و لە ئێستادا بەسەرهەموو دونیادا کراوەیەو توانیویەتی لەسەر ئاستی کوردوستان و عێراقیشدا گەلێك دەسکەوتی گەورەو بەرچاو وەدەست بهێنێت هەرچەندەلە ئاستی ویست و خواستەکانی خۆشیدا نین. هەربۆیە دەکرێت مرۆ بچێتە سەر ئەو ڕایەی کە ئاسۆکانی دواڕۆژی کوردو کوردایەتی ڕوون و ڕۆشنن, بەلأم گەیشتن بەدوا مەنزڵگای سەرکەوتن بەگوڵ و ڕێحانە دانەپۆشراوە بەڵکو سەختی و کوڕی و ئاستەنگ و ڕێگری و پیلانی زۆری دوژمنانی لەبەردەمدایە.

بۆیە کورد دەبێت تەنها ڕاستە ڕێگاکەی کوردایەتی بگرێتە بەرو خۆئامادەکرنی تەواو بکات و توێشووی ئەو ڕێگە درێژو ماندوکەرە لەگەڵ خۆی هەڵبگرێت لەبیروباوەڕو گیانی مقاوەمەت و خۆڕاگری

و پشت ئەستوور بە كوردايەتيەكی ڕاستەقينە و بێگەرد و شارەزا بە هەموو داهێنان و تەكنەلۆژياو هۆكارەكانی پەيوەندی و بەهەڵەدا نەچوونی لەخوێندنەوە و شيكارەكانی بۆ هاوكێشە و حساباتە ئاڵۆزو تێكچڕژاوەكانی سياسەتی دونيا , هەروا خۆ بەهێزكردن لەڕووی ئابوری و بازرگانی و سەرمايەگوزاريەكانەوە كەكوردوستان سەرچاوەيەكی گەورەيەتی, بەم شێوەيە كورد تەنها و تەنها خۆی فاكتەری سەرەكيە بۆ دياريكردنی دواڕۆژ و ئايندەی خۆی, چونكە هەموو فاكتەرەكانی تر كار لەسەر كوردو هەڵوێست و گوتار و يەك و يەكگرتوويی و توانا و هێز و نەخشە و ستراتيژيەتی دەكەن, بۆيە پێويستە زۆر بەئاگاو هۆشيارو ژير و حەكيم بێت لەهەر هەنگاوێكدا كەبەرەو ئايندە دەيهاوێژێت چونكە بچوكترين هەڵەو سەرسم دەبێتە هۆی كارەسات و مەرگەسات و دووبارەبونەوەی مێژووە رەش و خوێناويەكەی ڕابووردووی.